

עלון בני דוד – פרשת יגש עונשו של בדאי

הרב נתנאל אלישיב

בפרשתנו לכאורה רואים את הסוף הטוב לסאגה הנוראה של יוסף והאחים. יוסף מתוודע אל אחיו, מפיס אותם בדברים, יעקב אבינו מתבשר שבנו האהוב עודנו חי וכי שולט הוא בכל ארץ מצרים, ויוסף מושיע את המשפחה שאוחדה מחדש מאיום הרעב. אולם הרגע שבו האחים מברשים ליעקב את הבשורה הטובה אינו כל כך פשוט: **"וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מֵשֵׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּפֶּגַע לָבוֹ כִּי לֹא הָאֱמִין לָהֶם"** (בראשית מה כו).

מדוע לא האמין להם? רש"י מצטט את חז"ל – **"כך עונשו של בדאי, אפילו אומר אמת אין שומעים לו"**.

איננו יודעים מה בדיוק עבר במוחו של יעקב בכל אותן השנים שחלפו מאז שנאמר לו שבנו האהוב נטרף על ידי חיה רעה. ואולי מעניין אף יותר לדעת מה עבר במוחו של האחים, שידעו את האמת כל הזמן. הם חיו עם שקר כל כך נורא ביניהם לבין אביהם במשך שנים ארוכות. הם ראו איך הבשורה הקשה הורגת את יעקב בכל יום מחדש, והם לא חמלו עליו. וככל שהזמן חלף, היה צורך להשקיע יותר אנרגיה בהסתרה, והאפשרות לחדול מן השקר ולספר מה באמת קרה נעשה פחות ופחות אפשרית בעיני האחים. לפיכך, לא יכול להיות שהיחסים ביניהם לבין יעקב נותרו בריאים ונורמאליים. המתח היה מוכרח להימצא שם באוויר, יום יום, שעה שעה. ובאמת כבר בפרשת 'מקץ' אנו רואים שיעקב לא נותן אמון בבניו, הוא עושה את הכול על מנת לשמור על בנימין קרוב אליו. עונשו של בדאי, אם כן, אינו רק שלא מאמינים לו באופן נקודתי, אלא שהוא נאלץ לחיות כל ימיו עם השקר, והשקר נוכח, השקר זועק, ככל שמנסים להסתירו כך הוא שואף עוד יותר לחשוף את עצמו ולצאת לאור.

חז"ל מספרים לנו (במדבר רבה קרח פרשה יח) על בית מלא תבן – **"והיו בבית חורים והיה התבן נכנס בהם. לאחר ימים התחיל אותו התבן שהיה בתוך אותו החורין יוצא. ידעו הכל כי היה אותו הבית של תבן."**

ניתן לנסות להסתיר את אופיו האמיתי של הבית, ניתן לקשטו בשלטים יוקרתיים שמספרים שמדובר בבית מלא ביהלומים, אבל זה לא יעזור, בסופו של דבר התבן יבצבץ.

כך השקר של האחים. עוד לפני שיעקב ידע בבירור ששיקרו לו, הוא ידע זאת באופן אינטואיטיבי. אוי לו למי שנכנס לתפקיד ציבורי כשהוא מסתיר שלד בארנו. הוא אף פעם לא יודע מתי התבן יבצבץ, את כל ימיו הוא חי בפחד, כי סופו של השקר להתגלות, בדרך כלל בזמן הכי גרוע. לכן הקרבן הראשי של אמירת שקר הוא השקרן עצמו. נגזר עליו לעסוק בהסתרה תמידית ולחיות בפחד קבוע שאולי עכשיו השקר יבצבץ. ואולי דומה הדבר לדברי הגמרא על פוטיפר, זה שכלא את יוסף מלכתחילה (ברכות סג א): **"תניא, רבי אומר: אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו, שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו – לא בא לאותו דבר."** נשאלת השאלה – לכאורה מי שהסתבך בגלל מינוי האפטרופוס הוא יוסף, ולא פוטיפר? אלא שעונשו של פוטיפר היה גדול מעונשו של יוסף. חייו של יוסף נפגעו רק באופן חיצוני, כי אמנם הוא היה במאסר, אבל הוא יכול היה לחיות עם עצמו, ביודעו שלא בגד בדרכו. פוטיפר ואשתו, לעומת זאת, היו האסירים האמיתיים. הרי היא ידעה שהיא שיקרה כשייחסה ליוסף את חטאה שלה, ולא ייתכן שחיו של פוטיפר המשיכו כרגיל, כי בינו לבין אשתו היה מונח שקר כל כך גדול. ואולי בנוסף על כך, בסתר לבו הוא חש שהוא העניש את יוסף על לא עוול בכפו, שהרי הכיר את אופיו הטוב ואת מדרגתו המוסרית.

מן המקרים הללו נוכל לקחת לעצמנו מוסר – לא להתפתות לדרך השקר, כי עונשו של בדאי הוא גדול ומתמשך. רק מי שהולך בדרך ישרה כל ימיו יכול לחיות את חייו בלי פחד ולישון את לילותיו בשלווה. ואם נכשלנו, עדיף לשלם מוקדם מאשר מאוחר, כשהריבית עדיין נמוכה. מוטב להוציא את האמת לאור, לפייס את מי שצריך, ולהמשיך את החיים בניקיון ובטהרה, מתוך שלמות פנימית וללא פחד.